

SKOLĒNU EMOCIONALITĀTES ATTĪSTĪBAS SEKMĒŠANA MŪZIKAS KLAUSĪŠANĀS PROCESĀ MŪZIKAS STUNDĀS PAMATSKOLĀ

Promotion of Pupils' Emotional Development in the Process of Listening to Music in Music Classes in Elementary School

Laima Mūrniece

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija

Aija Zakovska

Brocēnu vidusskola

Abstract. *Emotionality or person's ability to feel something keenly and sense is an important component of person's development to which a serious attention should be paid in the educational process. Pupils' spiritual world is enriched by situations in the learning tasks which are perceived through emotions, empathy, feelings of happiness and satisfaction. The aim of the article is to study the possibilities to promote development of pupils' emotionality in the process of listening to music in music classes in elementary school. Research methods – analysis of scientific literature, pedagogical observation, survey. The research justifies the close contiguity between listening to the music and music perception, which, based on the pupils' obtained musical experience, provides for formation of emotional experience of the image of composition and evaluating skills.*

Keywords: *pupils' emotionality, process of music listening, music perception, music classes in elementary school.*

Ievads

Introduction

Mūsdienu izglītība ir saistīta ar personības attīstības ideju visos tās dzīves darbības posmos. Zinātniskie pētījumi akcentē atziņu, ka zināšanu apguve un personības attīstība noris sekmīgāk, ja proporcionāli vienādi uzmanība tiek pievērsta kā intelekta, tā jūtu un emociju attīstībai. Vienlaikus tiek atzīmēta gan šī līdzsvara nepietiekamība vispārējās izglītības jomā, gan akcentēts emocionalitātes īpatsvars harmoniskas personības attīstībā, ko savukārt vistiešāk var sekmēt mākslas priekšmetu apguve (Kriumane, 2013).

Īpaši uzsvērta tiek mūzikas stundu nozīmība jaunās paaudzes emocionālās sfēras paplašināšanā, jo dažkārt vienīgi to ietvaros atsevišķiem skolēniem ir iespēja iepazīt un emocionāli uztvert mākslinieciski augstvērtīgu visdažādāko žanru un stilu mūziku. Līdz ar to skolēnu personības pilnveidē būtiski ir gan mūzikas skolotāja padziļinātā izpratne par mūzikas ietekmi uz mācāmo jūtu pasauli, gan viņa radošie un inovatīvie meklējumi mācību procesa organizācijā (Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem. MK noteikumi Nr.1027, 2008).

Raksta mērķis ir pētīt skolēnu emocionalitātes attīstības sekmēšanas iespējas mūzikas klausīšanās procesā mūzikas stundās pamatskolā. Pētījuma

metodes – zinātniskās literatūras analīze, pedagoģiskais novērojums, anketēšana. Pētījuma bāze - Brocēnu vidusskolas 6.klases, kopā 37 respondenti.

Emocionalitātes jēdziena teorētiskā izpēte *Theoretical study of the concept of emotionality*

Emocionalitāte jeb indivīda spēja dziļi pārdzīvot un just, kā svarīga personības attīstības sastāvdaļa ir izvirzīta visdažādāko zinātņu uzmanības centrā. Īpaši pēdējos 20-30 gados veikti pusaudžu un pieaugušo emocionālās attīstības pētījumi, kuru kopīgā atziņa ir, ka emocijas cilvēku aktivizē, organizē viņa uztveri, domāšanu un darbību. Pētījumi atklāj arī audzināšanas iespējas cilvēka emociju, jūtu pasaules attīstībā, kā arī prāta, jūtu un gribas līdzsvara veidošanā (Изард, 1999, Vorobjovs, 2000).

Psihologs D.Goulmens secina, ka „cilvēkam vārda vistiešākajā nozīmē ir divi prāti: viens, kas domā, un otrs, kas jūt,” un šīm divām radikāli atšķirīgajām izziņas metodēm mijiedarbojoties, veidojas cilvēka gara dzīve (Goleman, 2001:28). Tātad indivīda panākumus, profesionālos sasniegumus vai lomu sabiedrībā nosaka ne tikai garīgās attīstības jeb intelektuālais koeficients IQ, bet arī spēja izprast savas un citu izjūtas, radīt sev motivāciju un labi pārvaldīt emocijas sevī un attiecībās ar citiem, kas zinātnē nodēvēta par emocionālo inteliģenci. (Goleman, 2001; Mayer & Salovey, 1995)

Pedagoģijas un psiholoģijas zinātnieku pētījumi, analizējot cilvēka emocionālo attīstību, pamatā balstīti uz amerikāņu psihologa Ērika Ēriksona (*Erik Erikson*) noteikto stadiālo attīstību, kurā pusaudžu jeb pamatskolas skolēnu vecumposms ilgst no 11 – 15 gadiem (Erikson, 1980). Pēc psiholoģes Gunas Svences atziņām šī perioda īpašā nozīme saistāma ar bērna pubertāti un sociālo attīstību, ar viņa personības iezīmju, identitātes un pašvērtējuma nostiprināšanos. Vienlaikus tajā atklājas arī visos iepriekšējos periodos izveidojušās ietekmes emocionālajā, kognitīvajā un sociālajā sfērā. Jo lielākas kļūdas ir pieļautas iepriekšējos attīstības periodos, jo tās stiprāk izpaužas pusaudžu periodā (Svence, 1999).

Skolēna izziņas procesā svarīga loma ir emocijām un motivācijai, kuru ietekme uz mācīšanos izpaužas galvenokārt ar uzmanības starpniecību. Taču pozitīvās emocijas, kas saistītas ar mācīšanos, var veicināt skolēnu interesi par mācību priekšmetu. Tāpat skolas laikā pusaudžiem izveidojas uzskats ne tikai par skolu, mācīšanos, dažādiem mācību priekšmetiem, bet arī par sevi kā cilvēku, kas mācās. Svarīgi atzīmēt, ka skolēnu emocionālās inteliģences līmenis ietekmē ne tikai mācību rezultātus, bet arī viņu psiholoģisko stāvokli (garastāvokli, nervozitāti, stresu u.tml.) un antisociālas uzvedības rašanos (Valbis, 2005).

Psihologu pētījumi atklāj, ka jūtu audzināšana notiek, organizējot indivīda emocionālo pieredzi, radot situācijas, kurās izraisās emocionāls pārdzīvojums, un liela nozīme to izraisīšanā ir mākslas darbiem. Mākslas tēli spēcīgi ietekmē

emocionālo sfēru un reizē ar to aktivizē domāšanu un iztēli. Intelektuālā un emocionālā procesa saplūšana ir vislabvēlīgākais nosacījums, lai veidotos paša skolēna iekšējā attieksme, viņa personības virzība. Lai pozitīvais pārdzīvojums izraisītos un nostiprinātos kā īpašība, ļoti svarīgs ir pieaugušo atbalsts. Te noder uzslava, uzmundrinājums un pārliecināšana. Īpaša uzmanība pievēršama skolēnu spējai regulēt savu jūtu ārējo izpausmi, izvēlēties tai piemērotu formu, jo emociju izpausmes kultūra ir cilvēka vispārējās kultūras svarīga pazīme. Veidoties skolēniem par emocionāli inteliģentiem cilvēkiem var palīdzēt skolotāja spēja būt par paraugu, viņa personības lielums, viņa kompetence (Meikšāne, 1998).

Skolēnu emocionalitātes attīstības mūzikas klausīšanās procesā ietekmējošie faktori

Factors affecting the development of pupils' emotionality in the process of listening to music

Vispārīzglītojošo skolu mācību priekšmetā Mūzika ne reti dominē racionāli mērķi, tiek piemirsts to virsuzdevums - skolēnu emociju un jūtu audzināšana, ko vispilnīgāk spēj veikt mūzikas stundās paredzētā mūzikas klausīšanās un mūzikas skolotāja aizrautīgs, ieinteresējošs stāstījums.

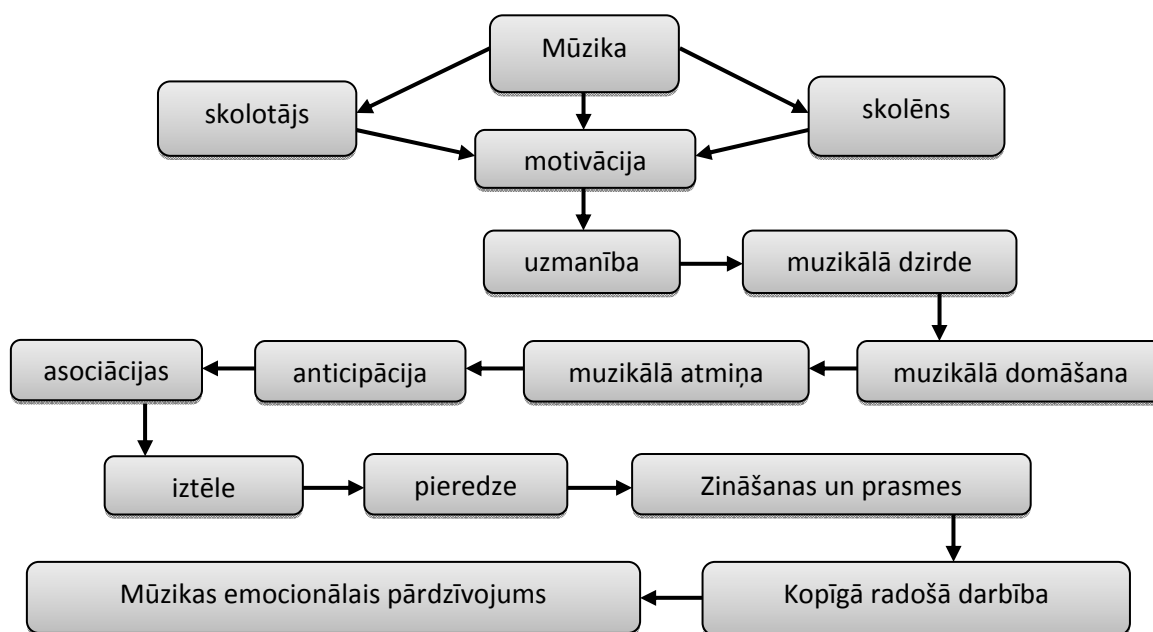
Mūzikas klausīšanās process ir cieši saistīts ar mūzikas uztveres kultūru, kas traktējama kā spēja adekvāti uztvert mūziku no vispārcilvēcisko vērtību pozīcijas un kā noteiktu apercēptīvā procesa attīstības līmeni, kas ietver sevī vajadzību klausīties dažādu mūzikas žanru skaņdarbus, iemaņas un prasmes klausīties un dzirdēt skaņdarbu, empātijas spējas; spēju radīt muzikālo tēlu un asociācijas, vadoties pēc klausītāja dzīves un muzikālās pieredzes, muzikālo refleksiju un izveidojušos muzikālo gaumi (Петрушин, 2009).

Aktīva un pilnvērtīga skaņdarba uztvere saistīta ar tā estētisko vērtējumu un mūzikas satura izpratni, ar skaņdarba ideju, pārdzīvojumu raksturu un visu izteiksmes līdzekļiem, kas veido muzikālo tēlu izpratni. Emocionālā atsaucība mūzikai izpaužas kā skaņu augstuma, reģistra, tembra, skaņkārtas, dinamikas, tempa, formveides un faktūras izjūta. Pedagoģa uzdevums ir panākt, lai muzikālā tēla objektīvais saturs un subjektīvā nozīme mūzikas uztveres rezultātā būtu adekvāta, jo tikai mūzikas adekvātas uztveres gadījumā var runāt par izveidojušos muzikālo gaumi, kas ietekmē pusaudžu emocionālo attīstību (Marčenko, 2012, Анисимов, 2004; Холопова, 2000).

Pēdējās desmitgadēs diskotēku, klubu mūzika un masu mēdiju industrija kļuvusi par noteicošo skolēnu muzikālajā pašizglītībā, kas ne tikai strauji bremzē pusaudžu personības māksliniecisko un muzikālo attīstību, bet arī ietekmē to destruktīvi. Minēto žanru mūzikā nav psiholoģiskās refleksijas klātbūtne, kas ir cilvēka pasaules uztveres, viņa pārdzīvojumu un izjūtu izteicēja, to funkcionēšanā nepastāv tās subjektīvās iezīmes, kas ir nepieciešamas muzikālo tēlu emocionālai uztverei. Atrodies stihiskas

muzikālās vides iespaidā, aprobežojoties tikai ar izklaidējoša rakstura mūzikas klausīšanos, pusaudžiem ir ļoti grūti paplašināt savu garīgo redzesloku, emocionālo sfēru. Līdz ar to mūzikas klausīšanās atvēlētais laiks mūzikas stundās, kur pamatā skolēniem tiek piedāvāta dažādu žanru mākslinieciski augstvērtīga mūzika, kļūst par pamatu pusaudžu personīgas attieksmes pret pasauli, pret sevi un citiem veidošanos, viņu emocionālas atsaucības mūzikai veidošanos.

Uz zinātniskās literatūras par mūzikas klausīšanās ietekmi pusaudžu emocionalitātes attīstībā bāzes ir izveidots šī procesa ietekmējošo faktoru modelis (Zakovska, 2013).

1.attēls. Skolēnu emocionalitātes attīstības mūzikas klausīšanās procesā ietekmējošo faktoru modelis

Figure 1 Model of factors affecting the development of pupils' emotionality in the process of listening to music

Pētījuma metodes un rezultāti ***Methods and Results of Research***

Lai pārbaudītu izstrādāto modeli, tika veikts empīrisks pētījums, pielietojot anketēšanas, pedagoģiskā novērojuma un pārrunu metodes. Pētījumu bāze - Brocēnu vidusskolas 6.klases. Pirmreizējā anketēšana veikta 2012.gada septembrī, atkārtota – 2013.gada maijā. Pētījumā piedalījās 37 respondenti.

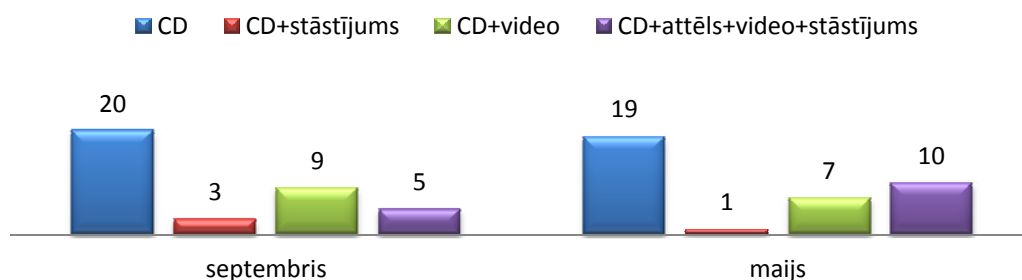
Mācību priekšmetā Mūzika skolēniem ir izstrādāta daudzveidīga mūzikas klausīšanās programma, kuras ietvaros tiek piedāvāta gan klasiskā, gan populārā mūzika. Analizējot klausīšanās procesa vērojumus un skolēnu atbildes pārrunās pēc skaņdarbu noklausīšanās, skolotājs savukārt gūst sev būtiskas atziņas – ir vai

nav sasniegts priekšmeta emocionālais mērķis un uzdevumi, kas saistīti ar skolēnu emociju un jūtu audzināšanu. Iekavās minēti muzikālie piemēri no mācību programmas:

1. Mērķis un uzdevumi ir sasniegti, ja skolēniem ir interesanti, ja rodas jautājumi pēc skaņdarba vai dziesmas noklausīšanās. Skolēnu emocionālā atsaucība – prieks, sajūsma, apmierinātība, interese, labs garastāvoklis. (J.Lūsēna garīgās mūzikas skaņdarbs „Adoramus te, Christe”)
2. Skolēni ir vienaldzīgi pret mūziku, ko nesaprot, nepazīst. Viņiem ir neliela simfoniskās mūzikas klausīšanās pieredze, kas galvenokārt gūta vispārīzglītojošajā skolā, mūzikas stundās. Klausīšanās process prasa uzmanību, koncentrēšanos, iedziļināšanos orķestra skanējumā. Skolēnu domas un emocionālā atsaucība – vienaldzība, nepatika, garlaicīga un neinteresanta mūzika (A. Maskata „Tango”).
3. Skolēni priecājas, ja atpazīst iepriekš mācītu, dzirdētu mūziku. Skolēnu domas un emocionālā atsaucība – prieks, gandarījums, rodas gaiša, svinīga noskaņa (V.A.Mocarta „Mazā naktsmūzika” 1.daļa).
4. Ir mūzika, kas pārņem savā varā ar savu vienkāršumu, sirsnīgo melodiju. Skolēnu domas un emocionālā atsaucība – miers, maigums, laime, mīlestība (U.Marhilēviča dziesma no dziesmu spēles „Tobago” „Tā kā dūnas no eņģeļa spārnēm”).
5. Rok, pop un hip-hop mūziku skolēni klausās ar interesi, jo tas ir viņu ikdienas klausīšanās repertuārs. Skolotāja uzdevums ir iepazīstināt ar estrādes un vieglās mūzikas daudzveidību. Skolēnu domas un emocionālā atsaucība – rodas līdzī dziedāšanas prieks, priecīgs un jautrs prāts, gribas dejot (Latviešu tautas dziesma grupas „Jauns mēness” izpildījumā „Ai, jel manu vieglu prātu”, U.Marhilēvičs, G.Račs „Tikai tā”).

Lai skolēni gūtu mūzikas emocionālo pārdzīvojumu, mūzikas klausīšanās procesa iesākumā ir vajadzīga motivācija. Lai viņi būtu ieinteresēti klausīties un būtu emocionāli atsaucīgi, svarīgi ir pilnveidot paņēmienus, ar kuriem sekmēt emocionalitātes attīstību mūzikas klausīšanās procesā. Mūzikas stundās skolotājs izmanto dažādas metodes.

Mūzikas uztverei pielietotās metodes

2.attēls. Mūzikas uztverei pielietotās metodes
Figure 2 Methods applied to the perception of music

Salīdzinot respondentu atbildes uz anketās doto jautājumu „Lai vieglāk uztvertu skaņdarba saturu un noskaņu, kurš no mūzikas klausīšanās veidiem (minēti 2.attēlā redzami) tev nepieciešams?” Gan maijā, gan septembrī, var secināt, ka mācību gada laikā, skolotājas sistemātiska darba rezultātā, kad skolēniem tiek piedāvāta mūzikas klausīšanās metode (*CD + attēls + video + stāstījums*), ir dubultojies to skolēnu skaits, kuriem ir radusies interese par programmā piedāvāto mūzikas materiālu. Tātad ir sekmēta skolēnu motivācija.

Veiksmīgi pielietojot izveidotā modeļa komponentus, piedāvājot viena skaņdarba vairākas versijas, iesaistot skolēnus kopīgajā radošajā darbībā, ir iespējama mūzikas emocionālā pārdzīvojuma klātbūtne. Kā piemēru veiksmīgai skolēnu motivēšanai var minēt E.Dārziņa „Melanholisko valsī”. Uzdevums – noklausīties skaņdarba 4 variantus, izmantojot interneta vietni *YOU TUBE* (E.Dārziņa „Melanholiskais valsī” simfoniskā orķestra izpildījumā; R.Paula izveidotais E.Dārziņa „Melanholiskā valša” aranžējums klavierēm un instrumentālajam ansamblim; E.Dārziņa „Melanholiskā valša” netradicionāls skanējums – ar ūdeni piepildītām glāzēm; Grupas „Prego” dziesmas versija izmantojot E.Dārziņa „Melanholiskā valša” melodiju) un iesaistīties kopīgā radošā darbībā, dziedot noklausīto grupas „Prego” dziesmas karaokes versiju.

Mūzikas emocionālā pārdzīvojuma radīšanai tiek plaši pielietotas arī citas praktiskajā darbā izstrādātās klausīšanās metodes:

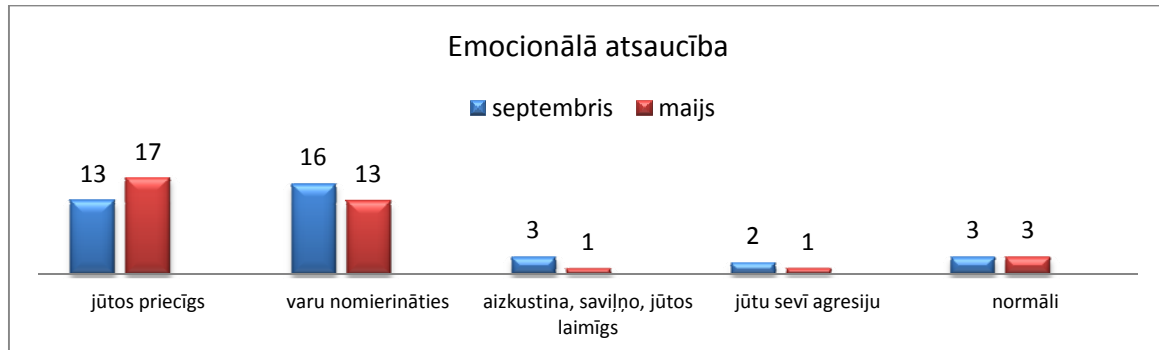
- mūzika + attēls + stāstījums + kopīga radošā darbība
- mūzika + krāsas
- mūzika + vārdi + kopīgā radošā darbība

Pielietotajā klausīšanās metodē – *mūzika + krāsas*, skolēni klausīšanās procesā izmanto vairākus emocionalitātes attīstības ietekmējošos faktorus: uzmanību, dzirdi, domāšanu, asociācijas un iztēli, anticipāciju un pieredzi. Piemērs: I.Kalniņš - „Ievads” no kinofilmas „Pūt vējiņi”. Skolēnu emocionālā atsaucība mūzikas klausīšanās laikā – satraukums, nemiers, dažiem skolēniem rodas baiļu sajūta, dažus pārņem dusmas. Asociācijas – stiprs vējš, lietus, lieli viļņi jūrā vai upē, laiva vai kuģis šūpojas viļņos, tumšas un draudošas debesis. Aplūkojot skolēnu zīmējumus, var secināt, ka tajos dominē tumšās krāsas - zils, melns un pa vidu sarkanā. Lielākā daļā zīmējumu emocionālā noskaņa izteikta nevis konkrētos zīmējumu tēlos, bet abstraktos svītrojumos.

Klausīšanās metode – *mūzika + vārdi + kopīgā radošā darbība*. Šī metode izpaužas divējādi, kā dziesmu klausīšanās un dziesmu dziedāšana:

M.Brauns „Saule, Pērkons, Daugava”. Šī ir kora dziesma, kas veicina skolēnu patriotiskās jūtas, piederību savai valstij Latvijai. Emocionālā ziņā viņu atsaucība šai dziesmai ir pārsteidzoša - gandarījums, lepnums, prieks, kopības sajūta visam klases kolektīvam. Ievērojot visas dinamikas gradācijas, apgūstot precīzu ritmisko zīmējumu, dziesma izskan ļoti skaisti. 100% visiem skolēniem M.Brauna dziesma ir skaistākā no programmā piedāvātajām kora dziesmām.

Apkopojot atbildes uz anketas jautājumu „Kādas emocijas tevī izraisa mūzika, kuru tu pats izvēlies klausīties?”, var secināt, ka klausoties savu izvēlēto mūziku, skolēni ir emocionāli atsaucīgi, taču nespēj daudzveidīgi noformulēt savas izjūtas.

3.attēls. **Emocionālā atsaucība**
Figure 3 Emotional responsiveness

Svarīgi ir tas, ka pēc mācībām vispārīzglītojošajā skolā pusaudzis ar mūzikas palīdzību var justies priecīgs vai nomierināties un atslābināties.

Pārdomas rodas analizējot skolēnu atbildes uz anketas jautājumu „Vai tev patīk mūzikas stundās programmā paredzētā mūzika?” Respondentu atbildes uz šo jautājumu abās anketēšanas reizēs ir vienādas, jo starp anketēšanas reizēm ir pārāk īss laika posms, lai notiktu redzamas izmaiņas. 24% skolēnu pieņem skolotājas mūzikas stundās piedāvāto klausīšanās mūziku. 52% skolēnu dažreiz patīk, dažreiz nepatīk.

Skolēniem, kuriem dažreiz patīk, dažreiz nepatīk skolotājas piedāvātā mūzika, ir tie, kuriem piedāvājot dažādas klausīšanās metodes, var radīt interesi un motivāciju. Mūzika spēj radīt emocijas, pārdzīvojumus, attiecīgo noskaņojumu un muzikālos tēlus, ja vien skolēns uzņem informāciju, ko piedāvā skolotājs. Skolēnu emocionalitātes attīstība mūzikas klausīšanās procesā lielā mērā ir atkarīga no skolotāja personības iezīmēm. Tikai emocionāli atsaucīgs skolotājs patiesi spēj ieinteresēt skolēnus un radīt viņos vēlmi klausīties, ieklausīties un emocionāli reaģēt. Pusaudžu emocionalitātes attīstības sekmēšana ir nepārtraukts skolēna un skolotāja kopdarbs.

Secinājumi **Conclusions**

Emocionalitāti raksturo jūtu, pārdzīvojumu dziļums un jūtu izpausme uzvedībā, kas būtiska ietekmē mācību jeb skolēnu izziņas procesu.

Mūzikas skolotāja padziļināta izpratne par mūzikas ietekmi uz skolēnu personības izaugsmi un inovatīva pieeja mūzikas klausīšanās procesa organizācijai nosaka mūzikas stundu vispārīzglītojošā skolā īpašo nozīmību pusaudžu emocionalitātes attīstībā.

Mūzikas uztvere ir sarežģīts psihisks process, kura pamatā ir spēja klausīties un izjust mūzikas saturu, un, balstoties uz pieredzes un zināšanām, arī mūzikas valodas tēlainību.

Ir izveidots un praktiskā pētījumā pārbaudīts skolēnu emocionalitātes attīstības mūzikas klausīšanās procesā ietekmējošo faktoru modelis.

Empīriskais pētījums apliecina, ka mūzikas stundās veicot sistemātisku un regulāru mūzikas klausīšanos, skolēnu emocionalitāte veidojas dziļāka, izpaužas aktīvāk un krāsaināk.

Summary

Contemporary education is related to the idea of personality development at all stages of its life activity. Scientific researches emphasise the cognition that knowledge acquisition and personality development happens in a more successful way if equally proportional attention is paid to the development both of intellect and feelings and emotions. At the same time both the insufficiency of this balance in the sphere of general education is remarked, and the proportion of emotionality in a harmonious development of personality is emphasised which in its turn can be promoted by acquisition of art subjects.

In pupils' cognition process emotions and motivation have an important role and their effect on learning is mainly expressed through attention. However positive emotions that are related to learning can promote pupils' interest about the subject. In the comprehensive education subject of Music rational aims often dominate, their wider remit is forgotten – education of pupils' emotions and feelings, which can be completely achieved by the planned listening to music in music classes and by enthusiastic and interest raising narration by the music teacher.

The process of listening to music is closely related to the culture of music perception, which is interpreted as the ability to adequately perceive music from the position of human values and as a certain development level of appreciative process, which includes the necessity to listen to compositions of different music genres, ability and skills to listen to and to hear a composition, ability of empathy; ability to create the image of music and associations, guided by listener's life and musical experience, musical reflection and established taste of music. The task of the teacher is to achieve that the objective content of the musical image and the subjective meaning in the result of music perception is adequate, because only in the case of an adequate perception of music we can talk about the established taste of music, which affects the emotional development of teenagers.

Conclusions

Emotionality is characterised by expression of feelings and depth of experience in behaviour, which essentially affects learning or pupils' cognitive process.

Music teacher's in-depth understanding about the effect of music on pupil's development of personality and an innovative approach to organisation of the process of listening to music defines the particular significance of music classes in comprehensive school in the emotionality development of teenagers.

Music perception is a complex mental process, at the basis of which is the ability to listen to and to feel the content of music and, on the basis of experience and knowledge, figurativeness of music language.

A model of factors affecting the development of pupils' emotionality in the process of listening to music is developed and tested in a practical study.

The empirical study confirms, that by performing a systematic and regular listening to music in music classes, pupils' emotionality develops more profound and expresses in a more active and colourful way.

Literatūra
References

1. Erikson, E., H. (1980). *Identity and the life cycle*. New York; London: W.W.Norton&Company.
2. Goulmens, D. (2001). *Tava emocionālā intelīģence*. Rīga: Jumava.
3. Kriumane, L. (2013). Mūzikas skolotāja emocionālās kompetences pilnveide augstskolas studiju procesā. *Mūzikas pedagoģija. Zinātniskie raksti IV sējums*, Rīga, RPIVA, 46-102 lpp.
4. Marčēnoka, M. (2012). *Mūzikas uztveres un muzikālās gaumes mijiedarbības dialektika*. Rēzekne: Rēzeknes augstskola.
5. Mayer, J., D., Salovey, P. (1995). Emotional intelligence and the konstruktion and regulation of feelings. *Applied and Preventive Psychology Nr.4*, Cambridge University Press, 197.–208. p.
6. Meikšāne, Dz. (1998). *Psiholoģija mums pašiem*. Rīga: RaKa.
7. Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem. MK noteikumi Nr.1027, 2008 http://izm.izm.gov.lv/upload_file/Izglitiba/Vispareja_izglitiba/Direktora_gramata/39_MK_Nr.1027_Pamatizgl_standarts_291206 (skatīts 19.12.2013).
8. Svence, G. (1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC.
9. Valbis, J. (2005). *Skolēna personības attīstība – izglītības virsuzdevums*. Rīga: Zvaigzne ABC.
10. Vorobjovs, A. (2000). *Vispārīgā psiholoģija*. Rīga: „Izglītības soļi”.
11. Изард, К. Э. (1999). *Психология эмоций*. Санкт–Петербург: Питер.
12. Анисимов, В.П. (2004). *Диагностика музыкальных способностей детей*. Москва: Владос.
13. Петрушин, В. И. (2009). *Музыкальная психология*. Москва: Академический Проект.
14. Холопова, В. Н. (2000). *Музыка как вид искусства*. Санкт – Петербург: Лань.

Dr.paed. **Laima Mūrniece**

Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija
Imantas 7.līnija 1, Rīga, Latvija, LV-1083
e-pasts: laima134@inbox.lv

Mag.paed. **Aija Zakovska**

Brocēnu vidusskola
Ezera iela 6, Brocēni, Brocēnu novads, Latvija, LV-3851
e-pasts: aijaka68@inbox.lv